

УДК 94(477.81)«1918/1919»:323.269.6
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/102-5>

Софія КАРАГЕЗОВА,
orcid.org/0000-0003-3049-8850

зберігач фондів I категорії

Комунального закладу «Сарненський історико-етнографічний музей» Сарненської міської ради
(Сарни, Рівненська область, Україна) sophiakaragezova@gmail.com

ПРИГОРИНСЬКА РЕСПУБЛІКА 1918–1919 РОКІВ У КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

У статті досліджено передумови виникнення, перебіг діяльності та припинення існування Пригоринської республіки 1918–1919 років як локального військово-політичного явища доби Української революції. Основну увагу зосереджено на Дубровицькому збройному повстанні у грудні 1918 року, поширенні повстанського руху на територію Погориння, формуванні органів революційної влади, військовій організації та соціальній базі цього утворення. Розглянуто суспільно-політичні й економічні обставини, що сприяли активізації місцевого населення: невирішеність аграрного питання, залежність селян від великих землеволодінь, наслідки Першої світової війни, діяльність демобілізованих солдатів, залізничників і більшовицьких осередків, а також загальну нестабільність влади на Поліссі наприкінці 1918 року. Проблема дослідження полягає у неоднозначності трактування Пригоринської республіки, яка у радянській історіографії подавалася переважно як прояв організованої боротьби за встановлення радянської влади, тоді як її виникнення було зумовлене складним поєднанням місцевого селянського протесту, соціальних суперечностей, воєнно-політичної нестабільності та зовнішнього ідеологічного впливу. Метою статті є комплексне висвітлення причин виникнення, особливостей функціонування, територіального поширення та обставин ліквідації Пригоринської республіки, а також визначення її місця у регіональних процесах Української революції. На підставі опрацювання історіографічних праць, місцевих періодичних видань, архівних матеріалів і спогадів реконструйовано основні етапи Дубровицького повстання, простежено перехід від локального виступу до ширшого повстанського руху та охарактеризовано діяльність Поліського військово-революційного комітету, Військово-революційної ради повстанських полків і штабу повстання. З'ясовано, що ці структури діяли паралельно, виконуючи політичні, адміністративні та військові функції, однак не сформували сталої системи управління й постійного адміністративного центру. Визначено роль селянства, залізничників, демобілізованих військовослужбовців і місцевих більшовицьких діячів у розгортанні руху. Узагальнені результати дослідження засвідчують, що Пригоринська республіка не була державним утворенням у класичному розумінні, а становила тимчасову форму військово-політичної самоорганізації населення на території з нестабільною владою та рухомою лінією фронту. Її історія відображає суперечливість революційних процесів на Поліссі, де боротьба за землю й місцеву владу поєднувалася з протистоянням різних політичних сил та армій. Припинення існування республіки було спричинене зміною воєнно-політичної ситуації, наступом регулярних військ, втратою повстанцями контролю над ключовими населеними пунктами та включенням частини їхніх формувань до радянських військових структур. Дослідження дає змогу уточнити місце Пригоринської республіки в історії Української революції та поглиблює розуміння специфіки революційного руху на Волинському Поліссі.

Ключові слова: Пригоринська республіка, Українська революція, Дубровицьке збройне повстання, Погориння, Волинське Полісся, повстанський рух, Поліський військово-революційний комітет.

Sophia KARAGEZOVA,
orcid.org/0000-0003-3049-8850

Custodian of the 1st Category Funds

Sarny Historical and Ethnographic Museum of the Sarny City Council
(Sarny, Rivne region, Ukraine) sophiakaragezova@gmail.com

PRIGORYN REPUBLIC OF 1918–1919 IN THE CONTEXT OF THE UKRAINIAN REVOLUTION

The article examines the prerequisites for the emergence, course of activity and cessation of the Prigoryn Republic in 1918–1919 as a local military-political phenomenon of the era of the Ukrainian Revolution. The main attention is focused on the Dubrovtsky armed uprising in December 1918, the spread of the insurgent movement to the territory of Pohoryn, the formation of revolutionary authorities, the military organization and social base of this formation. The socio-political and economic circumstances that contributed to the activation of the local population are considered: the unresolved agrarian issue, the dependence of peasants on large landholdings, the consequences of the First World War, the activities of demobilized soldiers, railway workers and Bolshevik cells, as well as the general instability of power in Polesie at the end of 1918. The problem of the study lies in the ambiguity of the interpretation of the Prigoryn Republic,

which in Soviet historiography was presented mainly as a manifestation of an organized struggle for the establishment of Soviet power, while its emergence was due to a complex combination of local peasant protest, social contradictions, military-political instability and external ideological influence. The aim of the article is to comprehensively highlight the causes of the emergence, features of functioning, territorial spread and circumstances of the liquidation of the Prigoryn Republic, as well as to determine its place in the regional processes of the Ukrainian revolution. Based on the study of historiographical works, local periodicals, archival materials and memoirs, the main stages of the Dubrovysky uprising have been reconstructed, the transition from a local uprising to a wider insurgent movement has been traced, and the activities of the Polissya Military Revolutionary Committee, the Military Revolutionary Council of the insurgent regiments and the headquarters of the uprising have been characterized. It was found that these structures operated in parallel, performing political, administrative and military functions, but did not form a stable system of management and a permanent administrative center. The role of the peasantry, railway workers, demobilized military personnel and local Bolshevik figures in the development of the movement was determined. The generalized results of the study indicate that the Prigoryn Republic was not a state entity in the classical sense, but was a temporary form of military-political self-organization of the population in a territory with unstable government and a moving front line. Its history reflects the contradictions of the revolutionary processes in Polesie, where the struggle for land and local power was combined with the confrontation of various political forces and armies. The cessation of the republic's existence was caused by a change in the military-political situation, the offensive of regular troops, the loss of control by the rebels over key settlements and the inclusion of some of their formations into Soviet military structures. The study makes it possible to clarify the place of the Prigoryn Republic in the history of the Ukrainian Revolution and deepens the understanding of the specifics of the revolutionary movement in Volyn Polissya.

Key words: Prigoryn Republic, Ukrainian Revolution, Dubrovyska Armed Uprising, Pohorynya, Volyn Polissya, insurgent movement, Polissya Military Revolutionary Committee.

Постановка проблеми. Українська революція 1917–1921 років супроводжувалася не лише загальнодержавними політичними та воєнними процесами, а й виникненням локальних повстанських рухів, органів місцевої влади та військово-політичних утворень. Одним із таких явищ стала Пригоринська республіка, формування якої було пов'язане з Дубровицьким збройним повстанням у грудні 1918 року та подальшим поширенням повстанського руху на території Погориння. Її виникнення відбувалося в умовах розпаду попередньої системи управління, загострення аграрних суперечностей, повернення з фронтів Першої світової війни демобілізованих солдатів, активізації залізничників і місцевих політичних осередків, а також боротьби різних військово-політичних сил за контроль над Поліссям.

Попри значення цих подій для історії регіону, Пригоринська республіка залишається недостатньо дослідженим і неоднозначно трактованим явищем. У науковій та краєзнавчій літературі відсутнє усталене визначення її політичного статусу, територіальних меж, хронології існування та системи управління. Назва «республіка» може створювати уявлення про існування окремого державного утворення з постійними органами влади, визначеною територією та самостійною політичною програмою. Натомість наявні матеріали засвідчують складнішу картину, за якої на території Погориння одночасно діяли повстанські загони, військове командування та революційні органи, повноваження яких не завжди були чітко розмежовані. Тому важливим є з'ясування того, чим насправді була Пригоринська республіка:

локальною формою повстанської самоорганізації, тимчасовим військово-політичним утворенням чи спробою встановлення радянської влади у регіоні.

Окремою проблемою є залежність історичного висвітлення цих подій від радянської інтерпретаційної моделі. У працях радянського періоду Пригоринську республіку переважно розглядали як результат цілеспрямованої боротьби місцевих більшовиків за встановлення радянської влади, наголошуючи на класовому характері повстання та применшуючи значення місцевих соціальних, економічних і політичних чинників. За такого підходу недостатньо враховувалися аграрні вимоги селянства, стихійність окремих виступів, роль демобілізованих військовослужбовців і залізничників, неоднорідність політичних поглядів учасників, а також вплив загального перебігу Української революції.

Необхідність комплексного дослідження Пригоринської республіки зумовлена потребою зіставити розпорошені й нерідко суперечливі відомості, уточнити послідовність подій, визначити особливості формування її владних і військових структур, охарактеризувати соціальну базу та встановити причини припинення існування цього утворення. Розгляд зазначеної проблеми у ширшому контексті Української революції дає змогу не лише переосмислити місцеві події 1918–1919 років, а й простежити, як загальнодержавне військово-політичне протистояння позначилося на житті населення Волинського Полісся.

Аналіз досліджень. Історіографія Пригоринської республіки представлена працями різного характеру: узагальнювальними дослідженнями

Української революції на Волині, науковими публікаціями про селянський рух, працями української діаспори, радянськими історико-краєзнавчими матеріалами та газетними статтями, присвяченими безпосередньо Дубровицькому збройному повстанню. Така різноманітність джерельної бази дає змогу розглянути події як у загальноукраїнському контексті, так і на локальному рівні, проте водночас зумовлює відмінності в їх хронологічному, політичному та змістовому трактуванні.

Загальний історичний розвиток Дубровиці, особливості її географічного положення, соціально-економічного середовища та місця в історії Волинського Полісся висвітлено у праці Лесі й Миколи Алексієвців (Алексієвцев, Алексієвцев, 2015: 20–35). Важливе значення для з'ясування соціальних передумов повстанського руху мають дослідження Ігоря Куташева та Володимира Гайналія. У них проаналізовано аграрне питання, становище безземельного й малоземельного селянства, форми селянського протесту та вплив земельної політики різних урядів на радикалізацію сільського населення (Куташев, 2003: 14; Гайналій, 2005: 35–41). Політичні й воєнні процеси на території Волинської губернії у період Української Народної Республіки, а також перебіг більшовицького наступу наприкінці 1918 – навесні 1919 року досліджено у працях Олександра Дем'янюка (Дем'янюк, 2013: 82–86; Дем'янюк, 2018: 20–25). Військово-політичну ситуацію доби Директорії УНР, зокрема організацію українських військових сил на Сарненському напрямі, розглянув Матвій Стахів (Стахів, 1962: 272).

Однією з перших спеціальних публікацій про це повстанське утворення стала стаття П. Селезіона, у якій події на Погоринні були представлені відповідно до радянської політичної термінології та інтерпретовані як вияв боротьби за встановлення радянської влади (Селезіон, 1931: 10). Інший погляд запропонував Олександр Волинець, який охарактеризував обставини виникнення Пригоринської республіки, її соціальну спрямованість, протистояння повстанців з українськими військовими частинами та причини припинення її існування (Волинець, 1988: 122–124). Публікація Волинця має особливе значення, оскільки дозволяє розглядати події не лише у межах радянської історіографічної традиції, а й у контексті українських національно-визвольних змагань.

Окрему групу становлять радянські та краєзнавчі публікації, у яких зібрано значний фактичний матеріал про перебіг Дубровицького повстання, його учасників, органи управління й військового формування. В енциклопедичному виданні «Істо-

рія міст і сіл Української РСР: Ровенська область» наведено відомості про революційний рух у регіоні, діяльність сарненських залізничників і поширення повстанських настроїв на півночі Волині (Історія міст і сіл Української РСР: Ровенська область, 1973: 680). Хронологію збройного виступу, бойові дії повстанців та участь працівників Сарненського залізничного вузла висвітлили Олександр Модек зі співавторами (Модек та інші, 1967: 4). Відомості про утворення Дубровицької військової ради, формування повстанського полку та його керівників містяться у публікації Федора Пирішка і Пилипа Конончука (Пирішко, Конончук, 1963: 1–2).

Цінний фактичний матеріал про організаторів виступу, перебіг подій 3–5 грудня 1918 року та діяльність місцевого більшовицького осередку подано у статтях Василя Попенка, а також у його спільній публікації з Олександром Бруяком (Попенко, 1988: 4; Попенко, Бруяк, 2002: 3). Окремі відомості про учасників повстанського руху, військові структури та включення місцевих загонів до радянських військових формувань містяться у публікації Василя Голованя «Дубровицькі повстанці» (Головань, 1967: 3). Діяльність Олександра Ільїна, його зв'язки з більшовицькими центрами, участь у керівництві поліськими повстанськими силами та події, пов'язані із захопленням Сарн, розкрито у статті Василя та Костянтина Тищенко (Тищенко, Тищенко, 1989).

Наявні публікації містять значний фактографічний матеріал, проте переважно висвітлюють окремі епізоди повстання, діяльність його провідників або бойові операції. Недостатньо дослідженими залишаються взаємодія органів повстанського управління, співвідношення місцевих соціальних вимог із більшовицькою політичною програмою, характер відносин Пригоринської республіки з Директорією УНР і радянськими військовими центрами, а також причини втрати нею організаційної самостійності. Це зумовлює необхідність комплексного розгляду Пригоринської республіки як локального військово-політичного утворення, що виникло на Волинському Поліссі в умовах Української революції 1917–1921 років.

Актуальність теми. Дослідження Пригоринської республіки є актуальним у контексті сучасного переосмислення подій Української революції 1917–1921 років та зростання наукового інтересу до регіональних особливостей революційних процесів. Тривалий час історія революції розглядалася переважно крізь призму діяльності центральних органів влади, політичних партій і регулярних армій, тоді як локальні повстанські рухи, органи

самоврядування та військово-політичні утворення залишалися недостатньо дослідженими. Вивчення подій на Волинському Поліссі дає змогу простежити, як загальноукраїнські політичні й воєнні процеси сприймалися місцевим населенням і набували специфічних форм у віддалених від основних адміністративних центрів районах.

Пригоринська республіка виникла на перетині кількох взаємопов'язаних процесів: загострення аграрного питання, антигетьманського повстання, боротьби за контроль над залізничними комунікаціями та військового протистояння між Армією УНР і більшовицькими силами. Її історія відображає складність політичного вибору селянства, залізничників і демобілізованих солдатів, для яких прагнення отримати землю й захистити соціальні здобутки революції нерідко переважало чітку національну або партійну орієнтацію. Аналіз діяльності повстанських органів влади, військових формувань і місцевих провідників дає можливість глибше зрозуміти механізми політичної мобілізації населення та причини поширення більшовицького впливу на півночі Волині.

Актуальність теми посилюється фрагментарністю її попереднього висвітлення. Більшість наявних публікацій присвячена окремим епізодам Дубровицького збройного повстання, бойовим діям або діяльності його учасників, тоді як організація влади, взаємодія повстанських структур, соціальна база руху та процес втрати ним самостійності не отримали комплексного наукового осмислення. Крім того, частина відомостей сформувалася під впливом радянської історіографічної традиції, що зумовлює необхідність їх критичного зіставлення з працями українських дослідників і представників діаспорної історіографії.

Комплексне дослідження Пригоринської республіки дає змогу уточнити її місце у подіях Української революції, визначити характер цього локального військово-політичного утворення та інтегрувати історію Дубровищини й Волинського Полісся до загальноукраїнського історичного наративу. Водночас звернення до цієї теми сприяє збереженню регіональної історичної пам'яті та поглибленню знань про участь мешканців Полісся у суспільно-політичних і воєнних процесах початку ХХ століття.

Мета дослідження полягає у комплексному висвітленні передумов виникнення, процесу формування, організації влади, військової структури, соціальної бази, кризи та припинення існування Пригоринської республіки, з'ясування її політичної спрямованості й особливостей взаємодії з Директорією УНР та більшовицькими військово-

політичними центрами, а також у визначенні місця цього локального повстанського утворення у подіях Української революції 1917–1921 років на Волинському Поліссі.

Виклад основного матеріалу. Виникнення Пригоринської республіки на території Дубровищини наприкінці 1918 року було зумовлене не однією подією, а сукупністю політичних, соціально-економічних і географічних чинників, що наклалися один на одного в умовах Української революції 1917–1921 років. Волинське Полісся, до якого належала Дубровиця, у цей час перебувало в особливо складному становищі. Перша світова війна перетворила значну частину Волинської губернії на прифронтну територію, що зазнала масштабних руйнувань, евакуацій, реквізицій і господарського занепаду. Військові наслідки, повернення демобілізованих солдатів і слабкість адміністративного контролю створили соціально нестабільне середовище, у якому революційні гасла швидко набували практичного змісту (Дем'янюк, 2018: 20–21).

Дубровиця, що у тогочасних джерелах часто фігурує як Домбровиця (до 1944 року), була невеликим, але важливим осередком Погориння. Її розташування на річці Горинь, віддаленість від великих адміністративних центрів, природна ізольованість Полісся та зв'язок із залізничною лінією Сарни–Луїнець визначали специфічне становище містечка. Ліси, болота, розгалужена річкова мережа й слабкий розвиток шляхів сполучення ускладнювали адміністративний контроль над регіоном, тоді як залізниця надавала йому важливого військово-політичного значення. Для регулярних військових частин така місцевість була складною, тоді як для місцевого населення вона ставала природним захистом і зручним простором для підпільної та повстанської діяльності. Саме географія Погориння створювала умови, за яких локальні озброєні групи могли швидко виникати, переховуватися, маневрувати й утримувати вплив на значній території (Алексієвець, Алексієвець, 2015: 20–22).

Ключовим соціальним чинником, що сприяв радикалізації населення, було аграрне питання. Напередодні революції українське село характеризувалося глибокою майновою нерівністю: значні земельні масиви перебували у власності поміщиків, держави, церкви та монастирів, тоді як значна частина селянства залишалася безземельною або малоземельною. За узагальненими підрахунками, велике приватновласницьке землеволодіння й надлишки заможного селянського землеволодіння становили той земельний фонд, навколо якого роз-

Наполеон Орда. Костел святого Іоанна Хрестителя у Дубровиці, 1870 р. (Дубровицька республіка теж була: 20 фактів до іменин найстарішого міста Рівненщини)

Дубровиця на карті Європи Герарда Меркатора, 1554 р. (Дубровицька республіка теж була: 20 фактів до іменин найстарішого міста Рівненщини)

Дубровиця на фрагменті карти Вацлава Гродецького, опублікованої в атласі Абрагама Ортелія, 1580 р. (Дубровицька республіка теж була: 20 фактів до іменин найстарішого міста Рівненщини)

горталася головна соціальна боротьба революційної доби. На Поліссі ця проблема посилювалася ще й тим, що ліси, пасовища, водойми та інші життєво важливі ресурси також часто перебували під контролем великих землевласників. У Дубровицькому краї уособленням великого землеволодіння були маєтки місцевих графських родин, зокрема володіння, що охоплювали десятки тисяч десятин угідь. Селяни навколишніх сіл залежали від цих господарств як наймані робітники, орендарі або користувачі лісових і пасовищних ресурсів. Тому революційні події 1917 року сприймалися місцевим населенням передусім крізь призму очікуваного земельного переділу. Для більшості місцевих жителів революція означала не абстрактну зміну політичного режиму, а можливість отримати землю, реманент і право самостійно розпоряджатися господарським життям (Куташев, 2003: 8; Гайналій, 2005: 35–36).

Після проголошення Української Народної Республіки Волинь формально увійшла до її складу, а III Універсал Центральної Ради декларував скасування права поміщицького землеволодіння, що відповідало очікуванням селянства. Однак практична реалізація земельної реформи відбувалася повільно й непослідовно. Центральна Рада не мала достатньо розгалуженого адміністративного апарату на місцях, а у віддалених поліських районах її вплив залишався особливо слабким. Це створювало простір для радикальніших політичних сил, насамперед більшовиків і лівих есерів, які пропонували простіші й зрозуміліші для селянства рішення – негайний переділ землі, ліквідацію поміщицької власності та встановлення влади рад (Дем'янюк, 2018: 21–22).

У Дубровиці більшовицький осередок виник уже навесні 1917 року. Наприкінці квітня тут сформувалася група РСДРП(б) – Російської соціал-демократичної робітничої партії (більшовиків). До неї ввійшли місцеві більшовики та солдати, а очолив групу місцевий житель Петро Шпаковський. У серпні 1917 року він став керівником місцевої Ради робітничих, солдатських і селянських депутатів (Попенко, 1988: 4). Це свідчить, що радикалізація місцевого середовища мала власну внутрішню логіку й не була лише наслідком зовнішнього політичного впливу.

Перші спроби перерозподілу землі восени 1917 року стали для селянства важливим досвідом революційної дії. Під впливом місцевих більшовиків активізувалися виступи проти поміщицьких маєтків, захоплення землі та розподіл реманенту між селянами. Це формувало нове уявлення про справедливість і право власності. Показово, що

такі рішення ухвалювали ще до більшовицького перевороту у Петрограді. У цьому контексті повернення поміщиків після укладення Берестейського миру та вступу австро-німецьких військ на територію України сприймалося як відновлення старого порядку. Особливо гостро це проявилось після гетьманського перевороту 1918 року, коли влада Павла Скоропадського фактично стала на бік великих землевласників: земельно-ліквідаційні комісії повертали поміщикам землю та майно, захоплені селянами під час революційних подій, а селян змушували віддавати реманент, худобу та компенсувати маєткам збитки. До цього додавалися реквізиції продовольства для потреб австро-німецького командування та примусові роботи у поміщицьких господарствах. У села поверталися землевласники, нерідко під охороною військових загонів. У поліському середовищі, де аграрний конфлікт і без того був надзвичайно гострим, такі дії сприймалися як пряма загроза революційним здобуткам (Гайналій, 2005: 36, 40).

Важливими учасниками радикалізованого середовища стали демобілізовані солдати Першої світової війни та залізничники Сарненського вузла. Перші мали фронтовий досвід і часто зберігали зброю; другі – досвід колективної боротьби, зокрема участі у Всеукраїнському страйку залізничників 1918 року, одним із осередків якого стали Сарни. За даними видання «Історія міст і сіл Української РСР: Рівенська область», 15 липня 1918 року сарненські залізничники виступили одними з ініціаторів страйку. Вони вимагали звільнення залізничників-політв'язнів, підвищення заробітної плати, виплати заборгованості за попередні місяці та запровадження восьмигодинного робочого дня. У ширшому масштабі виступ розпочався 14–15 липня на Здолбунівському, Сарненському та Коростенському вузлах Південно-Західної залізниці, а згодом набув загальноукраїнського характеру й охопив близько 200 тисяч учасників (Історія міст і сіл Української РСР: Рівенська область, 1973: 545). Контроль над залізницею давав повстанцям змогу швидше перемішувати людей, отримувати інформацію про пересування військ і підтримувати зв'язок між окремими осередками. Тому підтримка залізничників стала важливою передумовою успішного початку повстання на Дубровиччині.

Улітку 1918 року більшовики та ліві есери активізували підпільну роботу на території Погориння між Пінськом, Лунином, Давид-Городком, Столином, Дубровицею та Сарнами, спираючись на місцевих селян, демобілізованих солдатів і залізничників. Ліві політичні сили не створювали соціального

невдоволення, але надавали йому організаційної форми. Вони пропонували зрозумілу програму дій: виступ проти поміщиків, гетьманської адміністрації та сил, які намагалися відновити дореволюційні порядки (Гайналій, 2005: 39–40).

Поєднання аграрного конфлікту, слабкості центральної влади, природної ізоляваності Полісся та активності лівих політичних сил створило умови, за яких локальний селянський спротив на Дубровищині міг перерости у ширше повстанське утворення.

Безпосереднім поштовхом до відкритого виступу на Дубровищині стали події загальноукраїнського антигетьманського повстання, що розгорнулося у листопаді – грудні 1918 року. Після проголошення гетьманом Павлом Скоропадським курсу на федерацію з небільшовицькою росією опозиційні до Гетьманату сили перейшли до збройної боротьби. Водночас на Волинському Поліссі цей рух мав специфічний характер. Якщо Директорія УНР виступала за відновлення української республіканської державності, то у районі Дубровиці, Столина, Сарн і Лунинець значну роль у підготовці виступу відігравали більшовики та ліві есери, які орієнтувалися на радянську модель влади (Дем'янюк, 2013: 82–83). Тому поліське повстання було не лише антигетьманським, а й відносно автономним щодо директорійного руху.

До осені 1918 року ці групи вже були здатні діяти скоординовано, а розпад австро-німецького контролю після поразки Центральних держав у Першій світовій війні створив сприятливий момент для відкритого виступу.

Організаційним початком повстання стала друга більшовицька підпільна конференція, що відбулася 3 грудня 1918 року у будинку коваля Йосипа Ляскового у Дубровиці. На ній було ухвалено рішення розпочати збройний виступ 4 грудня та порядок дій проти гетьманської адміністрації. У ній взяли участь представники підпільних осередків із кількох населених пунктів Погориння (Попенко, Бруяк, 2002: 3). Саме Дубровиця стала початковим центром виступу, оскільки тут уже існувало революційне середовище, пов'язане з діяльністю місцевого більшовицького ядра. Від цього моменту Дубровиця почала перетворюватися на один із головних координаційних центрів поліського повстанського руху.

Активна фаза виступу розпочалася 4 грудня 1918 року. Повстанці роззброїли гетьманську варту, захопили телеграф і пошту, а вже надвечір місто опинилося в їхніх руках. Такий порядок дій свідчив про попередню підготовку: передусім було паралізовано зв'язок і ліквідовано місцеві силові

опори гетьманської влади. У результаті Дубровиця майже без опору перейшла під контроль повстанців. Одночасно із захопленням адміністративних установ інша частина повстанців виступила проти поміщицького маєтку графів Плятерів у Воробині. Для місцевого селянства цей маєток був символом відновленого поміщицького землеволодіння, яке після гетьманського перевороту 1918 року поверталось під захистом збройної сили. Перестрілка тривала протягом ночі 4 грудня та всього наступного дня; увечері 5 грудня, використавши вози із соломою, повстанці підпалили графський палац, а Ігната й Антона Плятерів убили (Попенко, Бруяк, 2002: 3). Цей епізод засвідчив виразний антипоміщицький і соціальний характер повстання.

Повстанський рух швидко поширився за межі Дубровиці. За матеріалами Олександра Модека: «Уже 5 грудня 1918 року повстанські сили розгорнули дії в напрямі Сарн; до виступу долучилися робітники Сарненського залізничного вузла, які виступили зі зброєю в руках. Спільними силами повстанці подолали опір гетьманського гарнізону, однак через перевагу окупаційних військ у техніці були змушені відступити» (Модек та інші, 1967: 4). Контроль над залізничною лінією Сарни–Лунинець забезпечував повстанцям можливість швидкого переміщення, обміну інформацією та впливу на пересування військових частин. У поліських умовах, де мережа шляхів була слабо розвиненою, залізниця фактично ставала головною комунікаційною артерією. Тому підтримка залізничників посилювала повстання організаційно й надала йому ширшого регіонального виміру.

Попри антигетьманський характер початкового виступу, подальший розвиток подій швидко виявив його відмінність від руху Директорії. Поліські повстанці не орієнтувалися на відновлення влади УНР, а дедалі більше зближувалися з більшовицькими структурами та радянськими військовими центрами. Тому після падіння Гетьманату головним противником для них стали вже не залишки гетьманської адміністрації, а війська Директорії, які намагалися встановити контроль над Поліссям (Дем'янюк, 2013: 83–85).

У другій половині грудня 1918 року повстанський рух перейшов до організованішої військово-політичної форми: було створено Дубровицьку (Домбровицьку) військову раду та розпочато формування повстанського полку (Пирішко, Конончук, 1963: 2). Дубровицьке повстання розпочалося як антигетьманський виступ, але швидко набуло регіонального та пробільшовицького характеру, створивши основу для формування Пригоринської республіки.

Після захоплення Дубровиці та поширення повстанського руху на частину Погориння перед його провідниками постало завдання не лише утримати контроль над територією, а й створити органи управління, здатні координувати військові дії, забезпечувати порядок і представляти нову владу перед місцевим населенням. Владні структури Пригоринської республіки виникали в умовах нестабільної фронтової ситуації, тому мали тимчасовий і переважно військово-політичний характер. Влада тут була практичною відповіддю на потреби повстання, а не результатом заздалегідь розробленого політичного проєкту.

Управління на контрольованій повстанцями території мало подвійний характер: поруч із цивільно-політичними органами діяли військово-командні структури. Така модель була типовою для революційних рухів доби революції та воєнного протистояння, коли питання адміністративного контролю, соціальної політики й військової мобілізації фактично зливалися в одне ціле. Найвиразніше це проявилось у створенні Дубровицької (Домбровицької) військової ради, штабу повстанських сил і Першого Дубровицького (Домбровицького) комуністичного повстанського полку.

Військове керівництво повстанським рухом спочатку здійснювала Дубровицька (Домбровицька) військова рада, створена для концентрації управління окремими загонами. До її складу увійшли Олександр Конончук, Олександр Садовський, Пилип Конончук, В'ячеслав Ляковець і Микола Ляковець. 23 грудня 1918 року на станції Видибор ця рада сформувала з партизанських загонів Перший Дубровицький (Домбровицький) комуністичний повстанський полк; командиром було призначено Миколу Ляковця, комісаром – Миколу Єфімова. Згодом, у зв'язку з розширенням району бойових дій, Дубровицьку (Домбровицьку) військову раду було перетворено на воєнну раду повстанських комуністичних частин Білорусі й Західної України, яку очолив уповноважений ЦК РКП(б) Олександр Ільїн; до складу ради також входили Георгій Кітаєв (заступник), Микола Ляковець, Олександр Конончук, Микола Єфімов, Федір Козубський, Григорій Островський та інші (Пирішко, Конончук, 1963: 2). Поява у керівництві Олександра Ільїна як уповноваженого ЦК РКП(б) свідчила про посилення зв'язку місцевого повстанського руху з більшовицькими центрами, а також про координацію дій із радянськими військовими силами.

Одним із органів повстанського управління став Поліський військово-революційний комітет. 25 грудня 1918 року у Столині відбулося засідання

Столинського військово-революційного комітету за участю 224 делегатів, на якому було ухвалено рішення про створення Поліського військово-революційного комітету. Комітет мав виконувати функції революційної влади на контрольованій повстанцями території. До його складу увійшли: Григорій Островський, Модест Вишневецький, Микола Ляковець, Опанас Резанович, В. Созонович, Кузьма Русак, І. Русаков, Олексій Карась та Оксентій Лепешко. Такий склад був показовим, оскільки саме ліві есери у той час активно апелювали до селянських настроїв, виступали за радикальне вирішення земельного питання та підтримували ідею місцевого революційного самоврядування. Поліський військово-революційний комітет розміщувався у вагоні на станції Видибор (Селезін, 1931: 10). Ця деталь добре відображає специфіку повстанської влади на Поліссі: вона була мобільною, нестійкою й безпосередньо залежною від військової ситуації. У регіоні з погано розвинуеною дорожньою мережею саме залізниця ставала основною лінією зв'язку, постачання й переміщення. Тому розташування органу влади на залізничній станції було не випадковим, а відповідало практичним потребам повстанського руху.

Посилення більшовицького впливу стало помітним після прибуття 30 грудня 1918 року до Луниного Олександра Ільїна. Він прибув на станцію з отриманими у Мінську 300 тисяч карбованців; на той час Лунинець і Видибор мали важливе значення через наявність великих складів зброї та військового майна колишньої царської армії. Ільїн встановив контакт із Лунинецькою німецько-дивізійно-солдатською радою, що сприяло подальшим переговорам щодо контролю над залізничним вузлом (Тищенко, Тищенко, 1989). Якщо на початковому етапі рух мав значну локальну автономію, то з появою представників більшовицького центру дедалі виразнішою ставала тенденція до централізації та включення повстанських сил до системи Червоної армії.

Наприкінці першої декади збройного виступу було сформовано штаб повстанських сил. Його керівником призначили уродженця Дубровиці Олександра Садовського, а заступниками – Михайла Грицюка-Антонова і підполковника Данилевича. До оперативного відділу штабу було залучено місцевих військових спеціалістів – колишнього прапорщика Шевеля і колишнього поручика Кренька. Водночас організаційно-політичну роботу здійснювали представники Рівненського підпільного комітету Микола Єфімов і Блуфштейн: перший обійняв посаду військо-

вого комісара партизансько-повстанських частин, другий – заступника з партійно-політичної роботи (Модек та інші, 1967: 4). Така організація засвідчує поєднання військового керівництва з політичним контролем, характерне для революційних повстанських формувань цього періоду.

Військова організація Пригоринської республіки формувалася поступово. Спершу її основу становили дрібні повстанські загони, створені з місцевих селян, демобілізованих солдатів і активістів лівих партій. Вони були мобільними, добре знали місцевість і використовували переважно партизанські методи боротьби: раптові напади, диверсії, швидкі відступи у ліси та болота. Для поліських умов така тактика була ефективною, оскільки регулярним військовим частинам було складно діяти у лісо-болотяній місцевості без підтримки місцевого населення. Однак військова організація республіки залишалася обмеженою за ресурсами. Основними джерелами зброї та спорядження були захоплені маєтки, склади гетьманської адміністрації, трофеї та реквізиції. Частина повстанців користувалася армійською зброєю, яку принесли із фронту демобілізовані солдати, частина – мисливськими рушницями або випадково здобутими трофеями (Головань, 1967: 3). Нестача артилерії, боєприпасів і належного постачання згодом стала однією з причин слабкості повстанців у відкритому протистоянні з регулярними військами.

Провідники повстання були тісно пов'язані з місцевим середовищем, що забезпечувало їм авторитет серед населення. Серед ключових постатей був Петро Шпаковський – керівник дубровицької групи РСДРП(б) та місцевої Ради робітничих, солдатських і селянських депутатів. Важливу роль відіграла й родина Лясковців: у будинку Йосипа Ляковця 3 грудня 1918 року відбулася друга більшовицька підпільна конференція, а Микола та В'ячеслав Лясковці увійшли до Дубровицької (Домбровицької) військової ради (Попенко, 1988: 4; Пирішко, Конончук, 1963: 2). Участь кількох представників однієї родини показує значення особистих, родинних і сусідських зв'язків у поширенні революційного руху на локальному рівні.

Соціальне підґрунтя Дубровицького повстання формувалося насамперед у селянському середовищі, для якого ключовим залишалось земельне питання. Безземелля й малоземелля посилювали залежність селян від оренди та підштовхували їх до боротьби за перерозподіл земельного фонду. Головним акцентом селянського руху на Волині стала боротьба за землю та передача її безпосередньо селянству, а за Гетьманату Павла Скоропадського місцеве селянство спрямовувало про-

тест передусім проти відновлення поміщицького землеволодіння та присутності австро-німецьких військ (Куташев, 2003: 8; Гайналій, 2005: 36, 40). Тому участь селян у повстанні доцільно розглядати не лише як прояв партійної підтримки більшовиків, а насамперед як реакцію на загрозу втрати очікуваних революційних здобутків.

Важливу роль відігравали також залізничники Сарненського вузла та демобілізовані солдати Першої світової війни, які мали організаційний, комунікаційний і військовий досвід. Залізничники контролювали ключову транспортну інфраструктуру, могли повідомляти про пересування військових частин і забезпечувати технічне функціонування залізниці. Демобілізовані солдати мали бойовий досвід, уміли користуватися зброєю та володіли практичними навичками, набутими в умовах фронтової служби. Частина з них повернулася додому зі зброєю, а дехто швидко ставав командиром невеликого загону (Історія міст і сіл Української РСР: Ровенська область, 1973: 545; Модек та інші, 1967: 4). Поєднання фронтового досвіду зі знанням місцевої поліської території робило цих людей важливим кадровим ядром повстанських формувань.

Політична орієнтація Пригоринської республіки була неоднорідною, однак загалом тяжіла до більшовицького табору. На рівні керівництва помітними були дві сили – більшовики та ліві есери. Більшовики орієнтувалися на радянську модель влади й прагнули включити місцевий рух у загальну систему радянської революційної боротьби. Ліві есери більше апелювали до селянських інтересів, насамперед до земельного питання та місцевого самоврядування. Водночас для значної частини рядових учасників визначальними були не стільки партійні програми, скільки здатність тієї чи іншої сили вирішити соціальні проблеми (Волинець, 1988: 122–123).

На відміну від низки інших повстанських утворень доби Української революції, Пригоринська республіка не виступала під виразними українськими державницькими гаслами. Частина місцевого селянства сприймала українські військові сили не стільки крізь призму національної державності, скільки через загрозу повернення старого соціального порядку. Історик Олександр Цинкаловський, який публікувався під псевдонімом Олександр Волинець, зазначав, що після утворення Гетьманату до маєтку Плятерів у Воробині було направлено відділ гайдамаків. Їхні дії щодо селян, на думку автора, посилювали антипоміщицькі настрої та стали аргументом більшовицької агітації проти української влади. Він також

підкреслював, що повстанці розпочали бойові дії проти українського війська, яке, у їхньому сприйнятті, могло повернути владу поміщиків і відібрати розподілену між селянами землю (Волинець, 1988: 122–123). Тому політичну орієнтацію Пригоринської республіки доцільно характеризувати як пробільшовицьку, однак таку, що виросла передусім із місцевого соціального конфлікту навколо землі та поміщицького землеволодіння.

Організація влади, військова структура та соціальна база Пригоринської республіки мали перехідний і суперечливий характер. Дубровицька (Домбровицька) військова рада, штаб повстанських сил і Перший Дубровицький (Домбровицький) комуністичний повстанський полк засвідчували прагнення надати місцевому рухові організованої форми. Водночас ці структури залишалися залежними від військової ситуації, більшовицького впливу та підтримки соціально неоднорідного населення.

Найінтенсивніший етап діяльності Пригоринської республіки припав на грудень 1918-го – початок лютого 1919 року, хоча в узагальнювальних працях її існування датують ширше: від кінця 1918 року до квітня 1919-го. Саме у цей час повстанцям вдалося зайняти Дубровицю, сформувати власні військово-політичні структури та поширити активність на важливі залізничні напрями, пов'язані із Сарнами, Видибором і Лунином. Однак на початку 1919 року стало очевидним, що утримання цієї території вимагало значно більших військових, організаційних і матеріальних ресурсів, ніж могли забезпечити місцеві повстанські структури. Пригоринська республіка виникла в умовах нестійкої військово-політичної ситуації на Волині, а її подальше існування залежало від здатності повстанців утримувати контроль над Дубровицею, залізничними комунікаціями та протистояти регулярним військовим силам (Волинець, 1988: 122–124).

Першим серйозним викликом для Пригоринської республіки стало зіткнення з військами Директорії УНР. Після падіння Гетьманату українське військово-політичне командування прагнуло утримати контроль над північною Волиною, що мала важливе значення через залізничні вузли та комунікації. У джерелах зазначено, що в умовах більшовицької загрози на території Волинської губернії було утворено українсько-російський фронт, до якого входили Сарненська та Коростенська групи. Сарненська група діяла на напрямі Дубровиця (Домбровиця)–Лулинець; до її складу входили піший полк імені Володимира Винниченка, Залізничний полк, Гарматний дивізіон, Кін-

ний Гайдамацький полк, Технічний курінь і два бронепотяги. За рівнем організації та озброєння ці сили переважали повстанців. Вони мали артилерію, бронепотяги, кадрових старшин і досвід регулярної війни. Натомість повстанські загони Пригоринської республіки були ефективними насамперед у партизанській боротьбі: вони добре знали місцевість, могли швидко маневрувати, використовувати ліси й болота як природне укриття, але поступалися в умовах відкритого фронтового бою (Дем'янюк, 2013: 83–84; Стахів, 1962: 95). Саме ця різниця між партизанською мобільністю та регулярною військовою організацією стала одним із головних чинників подальшої кризи.

Один із важливих бойових епізодів відбувся 15 січня 1919 року на напрямі Сарни–Стрільськ–Дубровиця. За даними Олександра Модека та співавторів, у бойових діях разом із Дубровицьким повстанським полком уперше взяв участь загін Червоної армії з підрозділу 152-го полку 17-ї дивізії РСЧА (Робітниче-селянська Червона армія). Поява цього загону на вогневих позиціях підтримала повстанців, а частини УНР, зазнавши втрат, були відкинуті за Сарни (Модек та інші, 1967: 4). Водночас подальший перебіг боїв засвідчив залежність місцевих повстанських сил від зовнішньої військової підтримки та складність утримання зайнятих позицій у протистоянні з регулярними частинами.

Важливим етапом протистояння з військами Директорії УНР стала операція Січових стрільців у напрямі Дубровиці. У січні 1919 року полк Січових стрільців прибув до Житомира й був переданий у розпорядження отамана Володимира Оскілка. Спершу його використовували для боротьби з більшовицькими силами під Овручем і Сарнами, а 20 січня Січові стрільці розпочали військову операцію у напрямі Дубровиці. 24 січня 1919 року місто перейшло під контроль військ УНР (Дем'янюк, 2013: 85). Ця подія засвідчила вразливість місцевих повстанських структур у зіткненні з організованими військовими частинами.

Втрата Дубровиці стала серйозним ударом по Пригоринській республіці, оскільки містечко виконувало роль не лише символічного, а й адміністративного та логістичного центру повстанського руху. Саме тут відбувалися ключові наради, концентрувалися органи управління, підтримувався зв'язок між повстанськими осередками. Тому втрата міста означала не просто військову поразку, а порушення всієї системи координації. Повстанці були змушені повернутися до партизанських форм боротьби й відходити у лісові райони Полісся. Окремі загони продовжували діяти у навколиш-

ніх лісах і селах, однак після втрати центру вже не могли претендувати на стабільний контроль над територією. Від цього моменту Пригоринська республіка фактично вступила в етап кризи.

Подальшу долю Пригоринської республіки визначало не лише протистояння з військами Директорії УНР, а й загальна зміна військово-політичної ситуації в Україні. У лютому – на початку березня 1919 року більшовицькі війська розгорнули наступ на Правобережжі, зокрема з півночі у напрямках Мозир–Коростень і Луїнець–Сарни–Рівне, що створювало загрозу комунікаціям Армії УНР із Галичиною. Для поліських повстанців просування Червоної армії збігалося з їхніми військовими інтересами у боротьбі проти частин УНР, однак водночас створювало передумови для поступового підпорядкування місцевих структур радянському військово-політичному центру. Пробільшовицька орієнтація Пригоринської республіки сприяла її військовому посиленню, але обмежувала можливості збереження самостійного характеру цього локального повстанського утворення (Дем'янюк, 2013: 84–85).

На тлі наступу Червоної армії повстанські загони активізували дії проти частин УНР. Важливим успіхом стало захоплення Сарн 7 лютого 1919 року. За даними Василя Тищенка, цього дня повстанці взяли місто з боєм, а частини УНР відступили в напрямі Рівного. У Дубровиці та Сарнах було захоплено значні запаси військового майна, снаряди, кулемети, паровози й вагони (Тищенко, Тищенко 1989). Контроль над Сарнами мав важливе значення, оскільки місто було одним із ключових залізничних вузлів Волинського Полісся. Водночас ця подія засвідчувала посилення зв'язку місцевого повстанського руху з ширшим наступом радянських військових сил проти УНР.

Припинення існування Пригоринської республіки не варто зводити лише до одного військового епізоду. Її занепад був пов'язаний із поєднанням кількох чинників: протистоянням із військами Директорії УНР, наступом більшовицьких сил на Волині та поступовим формуванням радянських органів влади на зайнятих територіях. Олександр Волинець прямо зазначав, що після поразки повстанців під Костоподем Пригоринська республіка «перестала існувати», хоча більшовицькі настрої в Дубровиці та навколишніх селах ще зберігалися (Волинець, 1988: 123). Водночас навесні 1919 року, за Олександром Дем'янюком, більшовики захопили значну частину Північної Волині, зокрема Коростень і Сарни, а на підконтрольних їм територіях почали формуватися радянські органи влади (Дем'янюк, 2013: 85–86). Завершення існу-

вання Пригоринської республіки було наслідком не лише військової поразки місцевого повстанського руху, а й його політичного поглинення.

Пригоринська республіка так і не стала повноцінною державою. Вона була короткочасною формою місцевого повстанського самоврядування, яка виникла з боротьби за землю й опинилася у вирі протистояння між УНР та більшовиками. Зближення з останніми дало повстанцям тимчасову військову підтримку, але зрештою позбавило рух самостійності та привело до включення його структур у радянську систему.

Висновки. Проведене дослідження засвідчує, що Пригоринська республіка була короткочасним локальним військово-політичним утворенням, яке виникло на території Волинського Полісся в умовах Української революції 1917–1921 років. Вона не мала всіх ознак державності, чітко визначених кордонів, сталої адміністративної системи та самостійної політичної програми. Назва «республіка» відображала передусім прагнення повстанців установити власний порядок на контрольованій території та підкреслювала відокремлення місцевих органів влади від гетьманської адміністрації й структур Директорії УНР.

Передумови виникнення Пригоринської республіки були пов'язані з поєднанням соціально-економічних, політичних, воєнних і географічних чинників. Визначальне значення мали загострення аграрного питання, безземелля та малоземелля селян, повернення поміщицького землеволодіння за Гетьманату Павла Скоропадського, продовольчі реквізиції, наслідки Першої світової війни й ослаблення державного контролю над віддаленими поліськими районами. Значну роль відіграли також діяльність більшовиків і лівих есерів, участь демобілізованих солдатів та підтримка працівників Сарненського залізничного вузла. Лісо-болотяний характер місцевості сприяв застосуванню партизанських методів боротьби, а залізниця Сарни–Луїнець стала основною комунікаційною лінією повстанського руху.

Дубровицьке збройне повстання, активна фаза якого розпочалася у грудні 1918 року, мало виразний антигетьманський та антипоміщицький характер. Водночас подальший розвиток подій засвідчив поступове посилення більшовицького впливу й відмежування повстанців від політичного курсу Директорії УНР. Дубровиця перетворилася на один із головних центрів повстанського руху на Погоринні, де формувалися військові загони, відбувалися наради та координувалися дії проти гетьманських, а згодом українських республіканських військ.

Система управління Пригоринської республіки мала тимчасовий і переважно військово-політичний характер. Дубровицька військова рада, Поліський військово-революційний комітет, штаб повстанських сил і Перший Дубровицький комуністичний повстанський полк виконували взаємопов'язані управлінські та військові функції. Їх паралельне існування свідчило як про прагнення надати повстанському рухові організованої форми, так і про відсутність єдиного стабільного центру влади. Прибуття представників більшовицького керівництва, координація дій із частинами Червоної армії та включення місцевих формувань до радянської військової системи поступово обмежили самостійність повстанських структур.

Соціальну основу руху становили переважно селяни, залізничники та демобілізовані солдати. Для більшості рядових учасників визначальними були не партійні програми, а прагнення отримати землю, не допустити повернення поміщицької власності й захистити здобутки революційного перерозподілу. Політична орієнтація Пригоринської республіки не була цілком однорідною: у керівництві переважали більшовики та ліві есери, тоді як мотиви основної маси повстанців мали передусім соціальний характер. Саме невирішеність земельного питання сприяла поширенню більшовицької агітації та формуванню негативного ставлення частини місцевого населення до військ УНР, які нерідко сприймалися як сила, здатна відновити попередній соціальний порядок.

Занепад Пригоринської республіки був зумовлений сукупністю внутрішніх і зовнішніх чинників: нестачею зброї, боєприпасів і матеріальних ресурсів, організаційною нестабільністю, протистоянням із регулярними військами Директорії УНР та зміною військово-політичної ситуації на Волині. Втрата Дубровиці порушила систему управління й координації повстанського руху, а наступ Червоної армії призвів до поступового включення місцевих загонів до радянських військових структур. Отже, припинення існування Пригоринської республіки було наслідком не лише військових поразок, а й політичного поглинення локального повстанського руху більшовицькою системою.

Історичне значення Пригоринської республіки полягає у тому, що її діяльність відображає складність революційних процесів на Волинському Поліссі, де соціальні вимоги селянства, місцеві форми самоорганізації, український державотворчий рух і більшовицька експансія тісно переплелися. Подальші дослідження доцільно спрямувати на пошук архівних документів про персональний склад повстанських органів, уточнення хронології бойових дій, визначення території, яку фактично контролювали повстанці, а також на вивчення ставлення населення навколишніх сіл до влади Пригоринської республіки. Перспективним є також зіставлення цього утворення з іншими локальними селянськими й повстанськими республіками доби Української революції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексієвцев Л. М., Алексієвцев М. М. Дубровиця крізь віки: основні віхи історичного розвитку. Україна – Європа – Світ: міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини. 2015. Вип. 16 (2). С. 20–35.
2. Волинець О. М. Пригоринська совітська республіка в Дубровиці. Літопис Волині. Вінніпег: Товариство «Волинь», 1988. Вип. 15. С. 122–124.
3. Гайналій В. М. Селянський рух на Волині в період національно-визвольних змагань 1917–1919 рр. Збірник навчально-методичних матеріалів і наукових статей історичного факультету / Волинський державний університет імені Лесі Українки. Луцьк, 2005. Вип. 10. С. 35–41.
4. Головань В. Дубровицькі повстанці. Червоний прапор. 1967. 3 березня. С. 3.
5. Дем'янюк О. Й. Волинь в умовах більшовицької агресії (осінь 1918 – весна 1919 рр.). Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Держава та армія. 2013. № 752. С. 82–86.
6. Дем'янюк О. Й. Волинська губернія в Українській революції: доба УНР. Педагогічний пошук. 2018. № 2. С. 20–25.
7. Дубровицька республіка теж була: 20 фактів до іменин найстарішого міста Рівненщини Електронний ресурс. – [Режим доступу]: <https://suspilne.media/rivne/49139-dubrovicka-respublika-tez-bula-20-faktiv-do-imenin-najstarisogo-mista-rivnensini/>
8. Дубровицьке збройне повстання / О. М. Модек, Й. П. Сущко, П. Й. Лосик [та ін.] Поліський маяк. 1967. 9 верес. (№ 107). С. 2; 14 верес. (№ 109). С. 2; 23 верес. (№ 113). С. 2; 14 жовт. (№ 122). С. 2–3; 24 жовт. (№ 126). С. 2; 2 листоп. (№ 130). С. 4.
9. Історія міст і сіл Української РСР: Ровенська область / редкол. тому: А. В. Мяловицький та ін. Київ: Головна редакція УРЕ АН УРСР, 1973. 680 с.
10. Куташев І. В. Селянський рух в Україні (березень 1917 р. – квітень 1918 р.): автореф. дис.... канд. іст. наук: 07.00.01. Київ, 2003. 14 с.
11. Пирішко Ф. Б., Конончук П. В. Етапи героїчної боротьби. Поліський маяк. 1963. 3 грудня. С. 1–2.
12. Попенко В. П., Брусяк О. Л. Повстання. Вільне слово. 2002. 14 серпня. С. 3.
13. Попенко В. П. Відгомін буремних подій: минуло 70 років від дня Дубровицького збройного повстання. Червоний прапор. 1988. 3 грудня. С. 4.

14. Селезіон П. Пригорінская Советская Соціалістическая Республіка. Літопис Червоної Калини. 1931. № 6. С. 10.
15. Стахів М. І. Україна в добі Директорії УНР: Власними силами. Скрентон: Українська науково-історична бібліотека в Скрентоні. 1962. Т. 1. 272 с.
16. Тищенко В., Тищенко К. Командир поліських повстанців. Зміна. 1989. 10, 12, 17, 19, 21 січ.

REFERENCES

1. Aleksiievets L. M., Aleksiievets M. M. (2015) Dubrovysia kriz viky: osnovni vikhy istorychnoho rozvytku. [Dubrovysia through the ages: the main milestones of historical development]. Ukraina – Yevropa – Svit: mizhnarodnyi zbirnyk naukovykh prats. Seriia: Istorii, mizhnarodni vidnosyny. Vyp. 16 (2). S. 20–35. [in Ukrainian].
2. Volynets O. M. (1988) Pryhorynska sovitska respublika v Dubrovysii. [Prigoryn Soviet Republic in Dubrovitsa]. Litopys Volyni. Vinnipeh: Tovarystvo «Volyn». Vyp. 15. S. 122–124. [in Ukrainian].
3. Hainalii V. M. (2005) Selianskyi rukh na Volyni v period natsionalno-vyzvolnykh zmahan 1917–1919 rr. [Peasant movement in Volyn during the national liberation struggle of 1917–1919]. Zbirnyk navchalno-metodychnykh materialiv i naukovykh statei istorychnoho fakultetu / Volynskyi derzhavnyi universytet imeni Lesi Ukrainky. Lutsk. Vyp. 10. S. 35–41. [in Ukrainian].
4. Holovan V. (1967) Dubrovyski povstantsi. [Dubrovysky rebels]. Chervonyi prapor. 3 bereznia. S. 3. [in Ukrainian].
5. Demianiuk O. Y. (2013) Volyn v umovakh bilshovytskoi ahresii (osin 1918 – vesna 1919 rr.). [Volyn under conditions of Bolshevik aggression (autumn 1918 – spring 1919)]. Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika». Derzhava ta armii. № 752. S. 82–86. [in Ukrainian].
6. Demianiuk O. Y. (2018) Volynska huberniia v Ukrainskii revoliutsii: doba UNR. [Volyn province in the Ukrainian Revolution: the era of the UNR]. Pedahohichni poshuk. № 2. S. 20–25. [in Ukrainian].
7. Dubrovyska respublika tezh bula: 20 faktiv do imenyn naistarishoho mista Rivnenshchyny. [The Dubrovysia Republic also existed: 20 facts for the name day of the oldest city in Rivne region] Elektronnyi resurs. – [Rezhym dostupu]: <https://suspilne.media/rivne/49139-dubrovicka-respublika-tezh-bula-20-faktiv-do-imenin-najstarisogo-mista-rivnensini/>
8. Dubrovyske zbroine povstannia. [Dubrovysia armed uprising] (1967). O. M. Modek, Y. P. Sushko, P. Y. Losyk [ta in.] Poliskyi maiak. 9 veres. (№ 107). S. 2; 14 veres. (№ 109). S. 2; 23 veres. (№ 113). S. 2; 14 zhovt. (№ 122). S. 2–3; 24 zhovt. (№ 126). S. 2; 2 lystop. (№ 130). S. 4. [in Ukrainian].
9. Istorii mist i sil Ukrainskoi RSR: Rovenska oblast. [History of cities and villages of the Ukrainian RSR: Rivne region] (1973). Redkol. tomu: A. V. Mialovytskyi ta in. Kyiv: Holovna redaktsiia URE AN URSR. 680 s. [in Ukrainian].
10. Kutashev I. V. (2003) Selianskyi rukh v Ukraini (berezen 1917 r. – kviten 1918 r.). [Peasant Movement in Ukraine (March 1917 – April 1918)]: avtoref. dys.... kand. ist. nauk: 07.00.01. Kyiv. 14 s. [in Ukrainian].
11. Pyrishko F. B., Kononchuk P. V. (1963) Etapy heroichnoi borotby. [Stages of heroic struggle]. Poliskyi maiak. 3 hrudnia. S. 1–2. [in Ukrainian].
12. Popenko V. P., Bruia O. L. (2002) Povstannia. [Rebellion]. Vilne slovo. 14 serpnia. S. 3. [in Ukrainian].
13. Popenko V. P. (1988) Vidhomin buremnykh podii: mynulo 70 rokiv vid dnia Dubrovyskoho zbroinoho povstannia. [Echoes of turbulent events: 70 years have passed since the Dubrovyskyi armed uprising]. Chervonyi prapor. 3 hrudnia. S. 4. [in Ukrainian].
14. Selezion P. (1931) Prihorinskaia Sovietskaia Sotsiialisticheskaia Respublika. [Prigoryn Soviet Socialist Republic]. Litopys Chervonoi Kalyny. № 6. S. 10. [in Ukrainian].
15. Stakhiv M. I. (1962) Ukraina v dobi Dyrektorii UNR: Vlasnymy sylamy. [Ukraine in the era of the UNR Directory: By its own efforts]. Skrenton: Ukrainka nauko-istorychna biblioteka v Skrentoni. T. 1. 272 s. [in Ukrainian].
16. Tyshchenko V., Tyshchenko K. (1989) Komandyr poliskykh povstantsiv. [Commander of the Polesie rebels]. Zmina. 10, 12, 17, 19, 21 sich. [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 14.08.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 07.09.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 25.09.2026

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

